

0.1.2 Historische geografie

Frontiers are history's orphans"
Derek Williams¹

LEESWIJZER

1

Baker (A.R.H.), *Geography and History. Bridging the Divide*, Cambridge, 2003.
Recensie door Harris (C.) in: *Progress in Human Geography*, 30, 2006, 5, 672-673.

De Smet (L.), Grensstudies en politieke aardrijkskunde, in: *Tijdschrift voor Sociale Wetenschappen*, 2, 1956, 347-355.

2

'*Historians in Space*'. *Concepts of space in recent European historiography*.
Conferentie (Budapest, 2012).

Naylor (S.), Historical Geography: geographies and historiographies, in: *Progress in Human Geography*, 32, 2008, 2, 265-274.

Dosse (F.), *L'histoire en miettes. Des Annales à la "nouvelle histoire"*, Paris, 2005 (*La géohistoire*, 128-138).

Benoist (J.) & Merlini (F.) (éd.), *Historicité et spatialité. Le problème de l'espace dans la pensée contemporaine*, Paris, 2001.

Trochet (J.-R.), *La géographie historique: hommes et territoires dans les sociétés traditionnelles*, Paris, 1998.

Tang (X.), *From Dynastic Geography to Historical Geography*, Beijing, 2000.

Weiming (Q.), *Ideas of Historical Geography: Representation, Reconstruction, Imagination*, Hangzhou, 2000.

Butlin (R. A.), *Historical geography. Through the gates of space and time*, London, 1993.

¹ "Grenzen zijn de weeskinderen van de geschiedenis": D. Williams, *The Reach of Rome. A History of the Roman Imperial Frontier, 1st-5th Centuries AD*, London, 1996, p. XVII. Dit kwam door "The sadness of abandoned frontiers. Though boundaries are as inevitable as our sense of property, only landlords like them. Though they are a natural response to danger, we forget them when danger is passed. Nothing is less relevant to people than the boundary of a former people crossing its land. Frontiers are history's orphans".

Zhang (B.), *An Introduction to Historical Geography*, Henan, 1993.

Soja (E.W.), *Postmodern Geographies: the Reassertion of Space in Critical Social Theory*, London, 1989.

Kikuchi (T.), *Methods in Historical Geography*, Tokyo, 1987² (1977).

Norton (W.), *Historical Analysis in Geography*, London, 1984.

Borger (G.J.), *Het werkterrein van de historische geografie*, Assen, 1981.

Hou (R.-Z.), *Theory and Practice in Historical Geography*, Beijing, 1979.

Gottschalk (M.K.E.), Historische geografie, een inter-disciplinaire vak-eenheid, in *Geografisch tijdschrift*, jg. 11, 1977, 206-213.

Jäger (H.), *Historische Geographie*, Braunschweig, 1969.

East (W.G.), *The geography behind history*, London, 1965² (1938).

Gottschalk (M.K.E.), *Historische geografie in theorie en praktijk*, Assen, 1964.

Mitchell (J.), *Historical Geography*, London, 1954.

Hassinger (H.), *Geographische Grundlagen der Geschichte*, Freiburg, 1953² (1931).

Darby (H.C.), On the relations of history and geography, in: *Transactions and Papers of the Institute of British Geographers*, 1953, 19, 1-11.

Dion (R.), *La géographie historique*, in: Chabot (G.), Clozier (R.) & Beaujeu-Garnier (J.), o.r.v., *La géographie française au milieu du XXe siècle*, Paris, 1957, 183-186.

Pergameni (C.), Géographie humaine et géographie de l'histoire, in: *Scientia*, 71, 1942, 24-30.

Broek (J.) The relationships between history and geography, in: *Pacific Historical Review*, 10, 1941, 3, 321-325.

Hartshorne (R.), *The Nature of Geography*, Lancaster (P.A.), 1939.

Gilbert (E.W.), What is historical geography?, in: *Scottish Geographical Magazine*, 48, 1932, 129-135.

Febvre (L.), *La terre et l'évolution humaine. Introduction géographique à l'histoire*, Paris, 1922.

Vallaux (C.) & Brunhes (J.) *La géographie de l'histoire. Géographie de la paix et de la guerre sur terre et sur mer*, Paris, 1921.

Semple (E.C.), *Influences of Geographic Environment on the Basis of Ratzel's System of Anthro-Geo-Geography*, London - New York, 1911.

3

Braudel (F.), *L'identité de la France*, 2 dln., Paris, 1986.

Brigham (A.P.), *Geographic Influences on American History*, Boston, 1903

Fox (E.), *History in Geographic Perspective: the Other France*, New York, 1971.

Verhulst (A.), *De historische geografie in België en haar ontwikkeling sedert 1930*, Gent, 1980.

BIBLIOGRAFIE

Bibliographie des travaux d'histoire de la géographie et de géographie historique, Paris, °1976.

PERIODIEKEN

Er is geen Belgisch gespecialiseerd historisch-geografisch tijdschrift: bijdragen ter zake verschijnen hier dan ook in de algemene geografische en historische tijdschriften.

Historical Geography, Baton Rouge (VS), °????.

Voordien: *Historical Geography Newsletter*.

Tijdschrift van de *Historical Geography Specialty Group of the American Association of Geographers*.

Historisch geografisch tijdschrift, Utrecht, 1983-2016.

Heeft vooral Nederland als onderwerp en bevat maar zelden politiek-geografische onderwerpen: cf. Borger (G.J.), Een kwart eeuw Historisch-Geografisch Tijdschrift en de Historische Geografie, in: *Historisch-geografisch Tijdschrift*, 25, 2007, 2, 62-67.

Voortgezet als: *Het Nederlands landschap. Tijdschrift voor landschapsgeschiedenis*.

Journal of Historical Geography, London, °1975.

Behandelt geregeld politiek-geografische onderwerpen.

HISTORISCHE ATLASSEN

Black (J.), *Maps and History. Constructing Images of the Past*, New Haven-London, 1997.

Standaardwerk over historische kaarten en atlassen.

Baker (A.R.H.), *Histories in place, geographies in time: historical atlases*, in: Baker (A.R.H.), *Geography and History. Bridging the divide*, Cambridge, 2003, 197-205

Schraut (S.), *Kartierte Nationalgeschichte: Geschichtsatlanten in internationale Vergleich 1860-1960*, Frankfurt-a-M – New-York, 2001.

Hindle (P.), *Maps for historians*, Phillimore, 1998.

Thoen (E.), *Cartografie en historisch onderzoek*, in: Art (J.), *Hoe schrijf ik de geschiedenis van mijn gemeente?*, Deel 3b: Hulpwetenschappen, 1996, 131–85.

Bauer (R.), De 'historische kaart' en de geschiedeniswetenschap, in: *Digo*, jg. 7, 1984, 4, 194-195.

Van Ermen (E.), Geschiedenis-atlassen: inhoudelijke en cartografisch-technische aspecten, in: *Digo*, 7, 1984, 4, 196-210.

Peeters (Y.), Werken met kaarten, in: *Digo*, 7, 1984, 4, 218-223.
Over het gebruik van historische kaarten en atlassen in het onderwijs.

Van Ermen (E.), Geschiedeniskaarten en historische atlassen in het geschiedenisonderwijs, in: *Digo*, j3, 1979-1980, 3, 130-139.

OVERZICHTEN

Van opzet chronologisch, geografisch of thematisch, kunnen historische atlassen ruwweg in drie soorten onderverdeeld worden: schoolatlassen, atlassen voor hoger onderwijs en een gevormd publiek, en gespecialiseerde wetenschappelijke atlassen (rond regio, periode of thema). Vele van de hierna vermelde atlassen kennen regelmatig updates - de aangegeven datum en uitgave is die van de geconsulteerde versie en dus niet noodzakelijkerwijze van de laatste uitgave:

Van Dooren (J.), Lesgeven met CD-ROM... eindeloos, in *Digo*, 18, 1994, 2, 24-31.
Bespreking van atlassen op compact disc.

Van Ermen (E.), Geschiedenis-atlassen: inhoudelijke en cartografisch-technische aspecten, in: *Digo*, 7, 1984, 4, 196-210.

ATLASSEN

!Let op: deze lijst dient nog geactualiseerd te worden! (vele van de hierna vermelde atlassen kennen regelmatig updates - de aangegeven datum en uitgave is die van de geconsulteerde versie en dus niet noodzakelijkerwijze van de laatste uitgave).

Barracough (G.), Stone (N.), Parker (G.) e.a. *The Times Atlas of World History*, London, 1993⁴ (1978; vanaf 1999: *The Times Complete History of the World*, London, 2010⁸).

Was dé vernieuwende atlas, chronologisch opgevat, met eenvoudige overzichtskaarten gepaard aan inventariskaarten en panoramische kaarten; in de uitvoerige begeleidende teksten wordt de nadruk gelegd op de lange termijn- of structurele geschiedenis; met veel aandacht voor de periode na 1945 en voor het niet-politieke. Vertaald in het Nederlands als *De Wereldgeschiedenis in kaart. Spectrum-Times Atlas van de Wereldgeschiedenis*, Utrecht-Antwerpen, 1981. Beknopte Engelstalige edities zijn er sinds 1982: bijv. *The Times Compact History of the World and Atlas of the World*, London, 2008⁵.

Duby (G.) ed., *Atlas historique mondial*, Paris, 2011²² (1978). Spin-off van de *Grand Larousse*: alvast eerdere versies waren chronologisch-geografisch geordend waarbij de vooral dynamische kaarten begeleid werden door tekst; ze bevatten een overvloed aan details, waardoor soms wat verwarrend; er was ruime aandacht voor buiten-Europese geschiedenis en politieke geschiedenis.

Euratlas-Nüssli
www.euratlas.net/history .
Historische digitale cartografie.

Grosser historischer Weltatlas, 4 dln., München, 1976-1995 (1953). De *GHW* was eerst nogal eurocentrisch, maar met zeer uitgebreide verklarende teksten;

Haywood (J.) *The new atlas of world history: global events at a glance*, Princeton (N.J.), 2011.

Haywood (J.), Catchpole (R.), Simon (H.) e.a. (red.), *Cassell's Atlas of World History*, London, 1998.
Voor een breed publiek want met minder details en overzichtelijker dan vele andere atlassen.

Kinder (H.), Hilgemann (W.) e.a. red., *DTV-Atlas Weltgeschichte*, 2 dln. München, 2006 (1964-1966).
Geordend volgens tijdperk, met lexiconachtige beschrijving; door de pocketvorm niet geschikt voor het vinden van details; een Engelse vertaling van één van de vorige uitgaven is: Kinder (H.) & Hilgemann (W.) (red.), *The Penguin atlas of world history*, 2 dln., London, 2004.

Moore (R.I.) red., *The Hamlyn historical atlas*, London, 1981.
Chronologisch geordend, betreffende de grote culturele en economische gehelen, met teksten die niet direct aansluiten bij de kaarten; mikt op een breder publiek.

Putzger Historischer Weltatlas, Bielefeld, 2011¹⁰⁴ (begonnen als *F.W. Putzgers Historischer Schul-Atlas*, 1877):
De naar verluidt meest succesvolle historische atlas: chronologisch geordend, met een overzicht van de politieke geschiedenis en met de klemtoon op Europa en Duitsland; biedt maximum informatie, gecombineerd met een zo groot mogelijke overzichtelijkheid.

Westermann Grosser Atlas zur Weltgeschichte (later: *Grosser Atlas zur Weltgeschichte*), Braunschweig, 2001 (1956). Standaardatlas voor de Duitse scholen en universiteiten.

NEDERLANDSTALIGE

In het Nederlands taalgebied zijn er niet veel atlassen van de wereldgeschiedenis; ze zijn doorgaans dan ook nog vertalingen.

Vertalingen

Bukor (H.) e.a. (red.), *Sesam Atlas bij de Wereldgeschiedenis*, 2 dln., Baarn, 1994² (1965-1967).

Bewerking van de DTV-atlas, waarbij de klemtoon ligt op de chronologische overzichten; de kaartjes zijn klein en weinig gedetailleerd.

De Vries (S.) e.a. (red.), *Elseviers Historische Atlas*, Amsterdam, 1973⁷ (1963).

Haywood (J.), i.s.m. Catchpole (B.), Hall (S.) & Barratt (E.), *Atlas van de wereldgeschiedenis*, Leuven, 2003: vertaling van: *Cassell's Atlas of the World* van 1997.

Verdeeld in zes tijdperken en bevat zeer duidelijke overzichts- en detailkaarten, met telkens een kernachtige begeleidende tekst en een tijdsbalk (cf. de bespreking van een eerdere uitgave door A. Looman, *Atlas van de wereldgeschiedenis*, in: *Mededelingenblad van de BVNG*, XXIV, 2002, 2, 34-36);

Könemann (L.) & Hattstein (M.) red., *Historica: grote atlas van de wereldgeschiedenis*, Bath, 2012.

Vertaling van: *Historica : der grosse Atlas der Weltgeschichte*, Bath, 2009.

Santon (K.) & MacKay (L.) (eds.), *Grote atlas van de wereldgeschiedenis: van de oorsprong der mensheid tot de huidige tijd*, Bath, 2010.

Vertaling van: *Atlas of world history*, Chester, 2005.

Wawro (G.) red., *Historische atlas: de geschiedenis van de wereld*, s.l., 2012.

Vertaling van: *A cartographic history of our lives and history from the beginning of recorded time to the present day*, Elanora Heights, 2010.

Wereldatlas, bij de *Grote Nederlandse Larousse Encyclopedie*, Hasselt, 1979.

Bevat 62 bladzijden met 140 grotendeels verouderde historische kaarte en is gebaseerd op de Westermann-atlas.

Oorspronkelijke

Atlassen Nederlandstalig van origine, zijn in de regel schoolatlassen.

Adams (X.), *Historische Atlas*, Wommelgem, 2005.

De Keyser (R.), Van Ermen (E.) & Leclercq (H.), *Atlas van de wereldgeschiedenis*, Leuven, 1994² (1983).

Regionale indeling en integratie van de sociaaleconomische geschiedenis. Werd uitgebreid voorgesteld in: Twee nieuwe atlassen voor het geschiedenisonderwijs in Vlaanderen, in: *Digo*, 7, 1984, 4, 211-217; de Franse vertaling is: Genicot (L.), J. Georges (J.) & Bruneel (A.), *Atlas historique. Les grandes étapes de l'histoire du monde et de la Belgique*, Bruxelles, 1984.

Geivers (R.), *Nieuwe Standaard historische atlas*, Antwerpen, 2001⁴ (1983).

Bedoeld voor het secundair en hoger onderwijs; is minder politiek-territoriaal gericht ten voordele van cultuur, religie en de sociale geschiedenis en bevat telkens dubbel-pagina's met een samenvattende kaart aan de linkerzijde en diverse grafieken en kaartjes aan de rechterzijde, naast tijdsaders. Uitgebreid voorgesteld in: Twee nieuwe atlassen voor het geschiedenisonderwijs in Vlaanderen, in: *Digo*, 7, 1984, 4, 211-217.

Geivers (R.), *Nieuwe historische atlas*, Antwerpen, 2002-2009.

Hayt (F.), Grommen (J.J.), Janssen (R.) e.a. (red.), *Atlas van de algemene geschiedenis en Belgische geschiedenis*, Wommelgem, 2011⁷ (1987).

Maes (L.-Th.), Maja (J.) & Bradt (E.) *Cultuurhistorische Atlas. Het document in kaart*, Lier, 1989 (Namen, 1961).

www.historischeatlas.be.